

SURİYELİ GÖÇMENLERİN ANAAKIM MEDYADA TEMSİLİ

Zerif GEZİK
Marmara Üniversitesi, Türkiye
zerif.gezik@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0337-605X>

<i>Atf</i>	Gezik, Z. (2022). Suriyeli Göçmenlerin Anaakım Medyada Temsili. Journal of Communication Science Researchs, 2 (2), 135-153.
------------	---

ÖZ

Medya düşünce ve kanaatlerimizi şekillendirmektedir. Haber, toplumsal gerçekliği söylem ve temsil yoluyla yeniden inşa etmekte ve algımıza yön vermektedir. Bu çalışmada, Suriyeli göçmenlerin Türkiye’deki anaakım medyada nasıl bir söylemle temsil edildiği incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, anaakım medyada yer alan en yüksek tirajlı gazeteler Hürriyet Gazetesi, Sözcü Gazetesi, Posta Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesi seçilmiştir. Seçilen gazeteler 1 Ocak 2016 - 15 Temmuz 2017 zaman aralığında taranmıştır. Seçilen gazetelerden alınan haberler, eleştirel söylem analizi yöntemine göre analiz edilerek değerlendirilmiştir. Haberlerde Suriyeli göçmenlerle ilgili kullanılan söylem dikkate alınarak medyada nasıl temsil edildikleri ortaya konulmuştur. Bulunan bulgularla Türkiye’de anaakım medyada Suriyeli göçmenlerin temsilinin panoraması sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya, Anaakım Medya, Göç, Göçmen, Suriyeli Göçmenler, Söylem, Temsil, Eleştirel Söylem Analizi

THE REPRESENTATION OF THE SYRIAN IMMIGRANTS IN MAINSTREAM MEDIA

ABSTRACT

The media shapes our opinions and convictions. The news reconstructs social reality through discourse and representation. It is examined that how Syrian immigrants are represented in mainstream media in this study. For this purpose, newspapers which are Hürriyet, Sözcü, Posta and Cumhuriyet as the highest circulation are chosen in the mainstream media. Chosen newspapers are analysed between 1 January 2016 and 15 July 2017. The news from the selected newspapers were evaluated with the method of critical discourse analysis. It is exhibited the news which are about Syrian immigrants in terms of considering discourse that is being used in the news. In the light of all evidence, the representation of Syrian immigrants has been presented in the mainstream media in Turkey.

Keywords: Media, Mainstream Media, Migration, Immigrant, Syrian Immigrants, Discourse, Representation, Critical Discourse Analysis

*Bu makale Zerif Gezik’in Suriyeli Göçmenlerin Anaakım Medyada Temsili adlı tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Suriye iç savaşının patlak vermesiyle birlikte savaştan kaçan Suriyeliler kitlesel gruplar halinde komşu ülkelerin sınırlarına yönelmiştir. Türkiye, 2011 yılından itibaren devam eden toplumsal kriz nedeniyle göç etmek zorunda kalan Suriyelilere karşı “açık kapı” politikası izlemiştir. Bu politikaya göre iç savaştan kaçan Suriyeliler, sınırdan geri çevrilmemiş ve gelen göçmenlere “geçici koruma statüsü” verilmiştir. Bugün Türkiye, tüm dünyada en çok sayıda Suriyeli göçmene ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Suriyeli göçmenler, Türkiye’deki haber gündemine konu olan temel öznelerden biri haline gelmiştir. Bu çalışma 2011 yılından itibaren Türkiye’ye kitlesel olarak gelmiş ve yerleşmiş olan Suriyelilerin anaakım medyada nasıl temsil edildiğini ortaya koymak amacıyla oluşturulmuştur.

Bu amaç doğrultusunda anaakım medyada yer alan en yüksek tirajlı gazeteler araştırılmıştır. Gazetelerin tiraj oranları incelendiğinde ilk dörtte yer alan üç gazetenin sırasıyla Hürriyet Gazetesi, Sözcü Gazetesi ve Posta Gazetesi olduğu görülmüştür. Çoğunlukla ilk yirminin içinde yer alarak yüksek bir tiraj oranı yakalayan ve kemik bir okuyucu kitlesine sahip olan Cumhuriyet Gazetesi dördüncü gazete olarak seçilmiştir. Böylelikle anaakım medyadaki en yüksek tiraj oranına sahip olan bu dört gazete Hürriyet, Sözcü, Posta ve Cumhuriyet gazeteleri inceleme altına alınmıştır.

Çalışmada tarih aralığı seçilirken 1 Ocak 2016 ve 15 Temmuz 2017 zaman aralığı alınmıştır. Tarih aralığının bu şekilde tercih edilmesinin sebebi ise bir toplumsal grubun haber medyasında ne şekilde tasvir edildiği aktarılırken belirli bir sürecin sonunda elde edilen verilerden daha tutarlı ve sistematik bir bilgi elde etme arzusudur.

15 Temmuz 2017 tarihine kadar incelenmesinin nedeni, Sakarya’nın Kaynarca ilçesinde yaşanan ve Türkiye’de infial yaratan bir cinayettir. Suriyeli kadın göçmen Emami Al Rahmun dokuz aylık hamileyken yanındaki çocuğuyla beraber hunharca katledilmiştir. Medyada, geçmiş dönemden Suriyeli göçmen Emami Al Rahmun ve çocuğunun katledilmesine kadar uzanan süreçte Suriyelilerin nasıl temsil edildiğini göstermek, yaşanan olayın yakın tarihinde medyada Suriyelilere dair haber dilinin nasıl olduğunu araştırmak ve genel bir tablo ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla özellikle infial yaratan bu cinayetin öncesinde, yakın tarihinde Suriyeli göçmenler hakkında yayınlanan haberlerde kullanılan söylem irdelenmiştir.

Araştırma doğrultusunda seçilen 4 gazeteden, Hürriyet’ten 128, Sözcü’den 136, Cumhuriyet’ten 75 ve Posta’dan 72 haber olmak üzere Suriyelilerle ilgili toplamda 411 haber incelenmiştir. İncelenen haberlerin arasından seçilen haberler, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Suriyeli göçmen Emami Al Rahmun cinayetinin öncesi ve sonrası dikkate alınarak Suriyelilerin anaakım medyada nasıl bir haber dili ile temsil edildikleri ortaya konulmuştur.

NEFRET SUÇUNA GİDEN YOL: ÖNYARGI, AYRIMCILIK VE NEFRET SÖYLEMİNİN GÖLGESİNDE MEDYA

Medya Metinlerinde Söylem

"Bir metin Derrida'ya göre, daima fark edilemezdir. Anlaşılmazdır. İçinin yarılıp, içindeki anlamların teker teker sıralanması gerekir ki, anlaşılır kılınabilsin" (Rigel, 2016, s. 94). Medya metinlerinin içeriği çözümlenmeden söylemin ne olduğu açığa çıkmaz.

Metin ise her şeyden önce bir yapıdır. Metin dış gerçeklikten bağımsız değildir. Metin çözümlemesi yapılırken özellikle cümle ve anlam yapılarına yönelik çözümleme yapılırken metin, metni çevreleyen dış gerçekliğin meydana getirdiği “toplumsal-politik-kültürel” çerçevede doğrultusunda incelenmeli ve analiz edilmelidir. Çözümleme yapılırken ele alınan metin hangi türden olursa olsun, - haber, söyleşi, köşe yazısı, öykü, roman, reklam, afiş, bilimsel söylemler, yazınsal söylemler, fotoğraf ya da müzik... gibi- metin en yüzeysel halinden başlayıp derine inene dek analiz edilmelidir (İnceoğlu ve Çomak, 2016, s. 19-20). Bu durum “yeni” olarak adlandırılan ve geleneksel medyanın dönüşümü olan sayısal temsilli yeni iletişim teknolojileri (Bayrak, Koç Alamaslı ve Yengin, 2021, s. 232) adına üretilen metin için de geçerlidir.

Medya metinleri tüm gücünü sözcüklerden almaktadır ve üretilen/tüketilen metinlerde kullanılmakta olan dil belirli bir durumsal bağlam içinde konumlanmaktadır. Dolayısıyla, tüm bu konumlandırmaların oluşturduğu biçim, düşünmeyi gerçekleştiren dizge sistemi “dil”dir. Belirli bir çerçeve dahilinde bir yapı olan "metin"in sınırlarının çizilmesi gerekmektedir (İnceoğlu ve Çomak, 2016, s. 36).

“Günümüzde toplumsal ayrımcılığın merkezinde yer alan yeni ırkçılık, modern doğası gereği çoğu zaman gizli ve sembolik bir şekilde yürümektedir” (van Dijk’ten aktaran Çınar, 2013, s. 141). Van Dijk’ın da dediği gibi artık bu tarz ayrımcılık hareketleri, saldırgan ayrımcılığa kıyasla daha “normal” ve daha “doğal” olarak algılanmaktadır ve bu durum da “öteki” konumunda görülen kişi ya da grupların daha kolay bir şekilde “marjinalize edilmesini” getirmektedir. Normal olarak konumlandırılan toplumsal gruplara uyum dahilinde egemen konumunda olanlarca tekrar üretilen ayrımcı söylem modern devletin uygulamalarını, iktidar eliyle yürütülen pratikleri “dışarıda bırakıcı ve ayrımcı politikaların rolünü” teslim alarak “öteki” konumunda bulunanları, azınlık halindeki grupları dışlayıcı tutum izlemekte ancak bir taraftan da çoğunluğun gölgesinde yaşamasına izin vermektedir. Azınlık konumunda olan kişi ya da grupların, egemen grubun söylemlerinin başatlığını kabul etmesi beklenmektedir, kabul etmeleri halinde bile ayrımcı söylem ve eylemlerin öznesi olmaktan kurtulamamaktadırlar (Çınar, 2013, s. 140-141).

Söylem, kullanımına bağlı olarak ayrımcı inanç ve düşüncelerin kaynağını oluşturabilir. Ayrımcılık, metinler ve konuşmalar yani söylem vasıtasıyla öğrenilmektedir. Egemen söylemse, egemen baskın grup ya da gruplar tarafından, toplumsal ayrımcılığı ve kendi baskın rolünün devamı için yeniden üretilir.

Tam bu noktada medya unsuru devreye girmektedir. Medya, elit grupların statükoyu elinde tutmak için arzu ettiği ayrımcılık söyleminin yaygınlaştırılması ve dolaşıma dahil edilmesi konusunda önem arz eder. Anaakım medyanın ürettiği içerikler, ayrımcı mesajları açık veya örtük şekilde vererek, “egemen söylemin” “yaygın söylem” haline gelmesinde büyük bir rol üstlenmektedir (Çınar, 2013, s. 141).

Van Dijk, Pierre Bourdieu'nun düşüncelerinden hareket ederek, sembolik seçkinlerin (gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, yönetmenler ve akademisyenler) eşitsiz toplumsal yapının eklenmesi konusunda önemli konularına dikkat çekmektedir. Bu grupların, söylemin başlıklarının, stiline ve sunumunun belirleyicileri olduklarına vurgu yapmaktadır (İnal, 1996, s. 68).

Van Dijk haberi bir tür (genre) olarak ele almaz, bir söylem olarak ele alır. Metin ve söylem kelimelerini dönüşümlü olarak kullanırken haber söylemi konusunda, haberin söylemini toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görür. Dikkat çekilen nokta haber söyleminin toplumda var olan güç/iktidar sahibi oluşumların söylemlerinden bağımsız olmadığıdır (İnal, 1996, s. 97).

“Egemenler, "ötekilerin" iletişimsel haklarını, iletişimsel olaylar, söylem türleri, katılımcılar, konu, stil, konuşma eylemlerine özgürce ulaşmalarını önleyerek veya kendi çıkarları doğrultusunda onların kamu söylemine erişimlerini denetleyebilirler. Bunu yaparken de kamu zihinlerini (tutum, ideoloji, norm ve değerlerini) kendi çıkarları doğrultusunda manipüle edebilirler” (van Dijk’ten aktaran İnceoğlu ve Çomak, 2016, s. 31).

Van Dijk (1999): “Medyanın kamusal söylem üzerindeki etkisi, gerçekliğe dair farklı tanımlar, kimlikler, imajlar ve görüntüler inşa etmesi ve bu temsillerin bireyler tarafından içselleştirilmesi biçiminde gerçekleşmektedir.” Bu bakış açısına göre, medya yalnızca söylemlerin değil, söylemlerin inşa edilmesini sağlayan ideolojilerin de toplum tarafından içselleştirdiği bir kaynak pozisyonundadır. Medyanın farklı kanallar aracılığıyla yaydığı ideolojik düşünceler, söylem aracılığıyla öğrenilmekte ve içselleştirilmektedir. Son kertede medyanın, söylemi daha doğrusu nefret söylemini nasıl inşa ettiği sorusunun yanıtı, ideolojilerin söylemler vasıtasıyla ne şekilde vurgulandığı veya örtük duruma getirildiği sorusunda gizlidir (van Dijk’ten aktaran Göregenli, 2013, s. 59).

Nefret Söylemi

Evrensel olarak kabul gören bir nefret söylemi tanımı bulunmamakla birlikte, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen “R (97) 20 sayılı” tavsiye kararında “nefret söylemi” şu şekilde tanımlanmıştır:

Hoşgörüsüzlüğe dayalı olarak ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, anti-semitizmi yayan, teşvikeden, kışkırtan, savunan, öven ya da haklı gösteren her tür eylem biçimidir. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret, saldırgan milliyetçilik, etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli kişilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü kapsamaktadır. Yani hoşgörüsüzlüğü yayan, teşvik eden, savunan, haklı çıkararak nitelikteki tüm ifade biçimleri nefret söylemi kapsamındadır (URL-1).

Medyada Nefret Söylemi

Nefret söylemi sonuçları bakımından en fazla zarar verici olan ayrımcılık türüdür. Medya, nefret söylemine bir zemin hazırlanması konusunda benzersiz şekilde elverişli bir yapıya sahiptir. Yineleyerek tekrar edilen nefret söylemi, bir süre sonra kalıpyargılara dönüşüp “normal” olarak algılanabilir. Medya aracılığıyla yayılan nefret normalleşir ve sıradanlaşırsa tehlikeli sonuçları olabilmektedir.

Bir kişi ya da grubu, dini, dili, ırkı, milliyeti, cinsiyeti, yaşı, dünya görüşü, cinsel kimliği, bedensel engeli, sosyoekonomik sınıfı ya da dış görünüşü (ten rengi, kilosu, boyu) ile ya da herhangi bir özelliği nedeniyle küçük düşürmeye, baskılamaya ve her türlü önyargıyı, şiddeti körüklemek amacıyla yapılan kışkırtıcı nitelikte niyet içeren her eylem, nefret söylemine işaret eder (Göregenli, 2013, s. 67-68). Bir kişiye veya gruba karşı; etnik köken, dil, din, dünya görüşü ve cinsiyet eksenli yapılan her türlü ayrımcılık, “öteki”ne yaşam hakkı tanımamaktır. Ve nefret söylemi, nefret suçunu doğurabilmektedir.

Bu nedenle UNESCO 1983 yılında Paris toplantısında kabul edilen "Profesyonel Gazetecilik Etiği Uluslararası İlkeleri"nin 8. Maddesinde: "*Gazeteci, barış, demokrasi, insan hakları, toplumsal ilerleme ve ulusal özgürleşim gibi evrensel insani değerleri savunur...*" ifadesi kullanılmaktadır (İnceoğlu ve Sözeri, 2012, s 25).

9. maddesinde ise, "*Evrensel insani değerlere bağlı bir gazetecinin savaşı, şiddeti, nefreti, ayrımcılığı, ırkçılığı, baskıyı haklılaştıracak bir gazetecilik anlayışından uzak duracağı ve barış için çaba göstereceği*" vurgulanmaktadır (İnceoğlu ve Sözeri, 2012, s 25).

Öte yandan, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin (TGC) hazırladığı 1997 tarihli Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi şöyle demektedir "Gazeteci en başta barış, demokrasi, insan hakları olmak üzere insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnik köken, cinsiyet, dini inanç, dil, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığından bulunmadan tüm ulusların, bütün halkların ve bütün bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı körükleyici, kışkırtıcı yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve kişilerin kültürel değerlerini ve inançlarını veya inançsızlığını doğrudan doğruya saldırı konusu yapamaz." (İnceoğlu ve Sözeri, 2012, s 25).

Dünyada, Barış Gazeteciliği konusunda iki önemli isim olan Jake Lynch ve Annabel McGoldrick şu prensiplere vurgu yapmaktadır:

Var olan bir çatışmayı, karşıtlığı yalnızca iki tarafın çatışması gibi göstermekten imtina edilmelidir. Bu çatışmaya yol açan unsurlar takip edilmeli, aradaki bağlantıların izi sürülmeli, şiddetin sadece aynaya yansıyan tarafı değil aynı zamanda görünmeyen etkileriyle ilgili olarak da haber yapmanın yolları aranmalıdır. Devamlı olarak iki tarafın arasındaki farklılıklara vurgu yapmak yerine, ortak bir zeminde buluşma ihtimali gösteren nitelikte haberler yapılmalı ve “katliam, suikast, trajedi, soykırım” gibi kelimeler yerine göre kullanılmalı, bol keseden savrularak kullanılmamalıdır (İnceoğlu ve Sözeri, 2012, s 25).

Yukarıda anlatılan bilgilerin ışığında, barış gazeteciliği kavramı ile şu noktaya vurgu yapılmak istenmektedir: Medya kuruluşlarının; eksik, dramatize edilmiş, çarpıtılmış, zaman zaman paranoyaya varan kompto teorileriyle süslenen, geçmişte yaşanan acı, felaket, şiddet, nefret ve düşmanlığı körükleyen, kışkırtan haberleri gündemde tutmaktan ziyade, barış ve çözüme konsantre, insan hakları ve demokrasiden yana tavır alan, taraf takınan, ayrımcılık ve kutuplaşmayı körüklemeyen bir tavır takınması en önemlisi vatandaşların bilgi edinme haklarını ihlal etmemesi gerekmektedir (İnceoğlu ve

Sözeri, 2012, s 25).

İdeoloji

İdeoloji kavramı medyada, politikada ve sosyal bilimlerde sıkça kullanılmaktadır. İlk defa 18. yüzyılın sonlarına doğru Fransız düşünür Destutt de Tracy telaffuz edilen ideoloji kavramına dair bu tarihten sonra yazılmış binlerce eser bulunmaktadır (Ateş, 2003, s. 14).

Destutt, ideolojiyle ilgili olarak bilge olarak addedilen insanların kafa yapısını değiştirmenin güç olduğunu ve “bilge” kişilerin zihninin sabit fikirlerle bezeli olduğunu söyler (Ateş, 2003, s. 14). Bu nedenle gençlere seslendiğini belirttiği ünlü bir kitabında der ki:

“İlk defa bir arkadaşınız size çok saçma gelecek bir konuyla ilgili olarak eğer bir fikre inatla bağlanmışsa onu dikkatle izleyin. Arkadaşınızı, sizin için saçma olduğu ortada olan gerçekleri görmesinin imkânsız olduğu bir ruh hali içinde bulacaksınız. Yazar bu yazıyı fikir yürütme ve tüm yönleriyle değerlendirme yapabilmeleri için gençlere yönelik yazdığını belirtmiştir. Düşünce sahibi olmak ve bu düşünceleri ifade etmek ve bunları bir sıraya koymak aynı şey değildir ancak birbiriyle bağlantılı şeylerdir. En basit cümlede dahi bu işlemler vardır” (Ateş, 2003, s. 15).

Bu alıntıdan yola çıkarak söylenebileceği gibi “ideoloji” nasıl düşündüğümüz, konuştuğumuz, ifade ettiğimiz, tartıştığımızdan başka bir şey değildir (Ateş, 2003, s. 15).

İdeolojiler bakıldığı zaman Tracy'nin yazısından da çıkarım yapılabileceği üzere bir inanç sistemi üzerine kuruludur. Militaristler kadar militarist olmayanlar vardır, komünistler kadar antikomünistler vardır, feminizm, liberalizm, pasifizm, ırkçılık ve ırkçılık karşıtları tüm bunlar ayrı ayrı ideoloji emsalleridir. Bu ideolojileri savunan grubun üyeleri kendi inançları doğrultusunda olayları yorumlamaktadır. Buradan, “ideolojiler bir grubun sahip olduğu köklü inaçlardır” şeklinde bir tanıma ulaşmak mümkündür (Ateş, 2003, s. 14-15).

Marksist yoruma göre ise ideolojiler, popüler ama özünde yanıltıcı nitelikte olan inançların statükoyu meşrulaştırmayı amaçlayan yanlış bilincin biçimleridir. Egemen grupların kendi menfaatlerine hizmet eden düşünce sistemleri olumsuz ideoloji kavramıyla özdeşleştirilmiştir. Bu olumsuz ideoloji kavramının politik kullanımı, yanlış, aldatıcı ve yanıltıcı kullanım şekilleri inanç sistemi ve sağduyuda en önemli faktör durumuna gelmiştir (Ateş, 2003, s. 16).

İdeolojiler toplumsal pratiklerin temeli olarak, yalnızca dünyayı anlamak bakımından değil, grup mensuplarının toplumsal eylemlerinin merkezi olarak da anlamlıdır. İdeolojiler çoğu zaman ikili karşıtlıklardan, çelişkilerden, grup çatışmalarından doğar ve bu nedenle tipik bir şekilde bize ve ona saldırırlar (Ateş, 2003, s. 17-18). İdeolojilerinden etkilenen önemli toplumsal pratiklerden bir diğeri ise söylemdir. Dilin kullanımı ve söylem ideolojileri nasıl kazandığımızı, öğrendiğimizi ve değiştirdiğimizi etkiler. Söylemimiz ideolojik temelli düşüncelerimizi ve bakış açılarımızı yansıtır (Ateş, 2003, s. 18).

Eleştirel Söylem Analizi

Eleştirel söylem analizi modeliyle yapılan çalışmalar Türkiye’de belli bir sayıya ulaşmıştır. Bu modelin bu kadar kullanılmasının sebebi haberin yapısını daha da önemlisi haberin ideolojik sunumunu ortaya çıkarma konusunda daha fazla ön plana çıkıyor olmasındandır.

Van Dijk’a göre, eleştirel söylem analizi; “güç, hakimiyet, hegemonya, sınıf farkı, cinsiyet, ideoloji, ayrımcılık, çıkar, kazanç, yeniden inşa etme, dönüştürme, gelenek, sosyal yapı ya da sosyal düzen gibi temaları ön plana çıkaran ve araştırma alanı olarak bu konuları işleyen söylem analizi yöntemidir.” Fairclough’a göre ise eleştirel söylem analizi, “dili sosyal bir eylem biçimi olarak algılar ve söylemi toplumsal ve politik güç unsurlarını tartışan disiplinler arası bir analiz metodudur.” Öte yandan Fairclough, söylem analizinin belli kuralları olmadığına dikkat çekerek araştırmacıların konuya göre farklı yorumlar yapabileceklerine işaret eder. Fairclough ve Wodak (1997) eleştirel söylem analizinin temel prensiplerini şu şekilde ortaya koyar:

1. Eleştirel söylem analizi toplumsal problemlere odaklıdır.

2. Güç/İktidar ilişkileri söylemseldir.
3. Söylem, toplumu ve kültürü inşa eder.
4. Söylem, ideolojik olarak işler.
5. Söylem, tarihseldir.
6. Metin ve toplum arasındaki bağlantı dolayımlanmışır.
7. Söylem analizi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır.
8. Söylem, toplumsal eylemlerin bir formudur.

(Fairclough ve Wodak'tan aktaran Durna ve Kubilay, 2010, s. 62-63)

“Van Dijk'a göre, eleştirel söylem çözümlemesi, öncelikle söylemin bizatihi kendisinden kaynaklanan ya da sonuçlanan eşitsizlik, haksızlık ve güç/iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmektedir.” Eleştirel söylem bilimcileri ise, eşitsizliğin ve egemenliğin yeniden üretiminde söylemin hayati rolüne dikkat çekmekte ve derinlemesine inmeye çabalamaktadırlar. Eleştirel söylem analizcileri, bazı konuların seçiminde rehberlik etmişlerdir. Eğer göçmenler, mülteciler ırkçılığa, kadınlar erkek egemenliğine, cinsel baskı ve şiddete uğruyorlarsa, bu durum ortaya konulmalıdır (van Dijk'den aktaran Özer, 2011, s. 54).

Güç/iktidar, bir grubun diğer grubun üyeleri üzerinde kontrolünü sağlamayı amaçlayan “bilişsel” bir süreçtir. Modern ve en etkili güç bilişsel güçtür. Diğerlerini ikna etmeye, yönlendirmeye, kendi menfaatleri doğrultusunda düşünmeye yönlendirme açık şekilde yapılabileceği gibi daha doğal görünen günlük konuşmalar, metinler vasıtasıyla tekrar üretilebilir ve rıza sağlanabilir. Eleştirel söylem çözümlemesi, meşru kontrol sistemleri, sosyal düzeni doğallaştırma ve özellikle de eşitsizlik ilişkilerinin söylemsel stratejileri üzerine yoğunlaşmak durumundadır. Daha çok insan üzerinde daha çok bağlam ve metinlerde daha çok kontrol, çoğunlukla daha çok etkiyle ve dolayısıyla da “hegemonya” kavramıyla ilişkilendirilmektedir. Egemenliğin söylemsel yeniden üretimi, eleştirel çözümlemenin temel nesnesi olmakla birlikte, hem “üretim” hem de “algılama” boyutunu içermektedir. Egemenlik kendi kendini olumlu, buna karşın diğerlerini olumsuz sunmakla kurulmaktadır” (van Dijk'tan aktaran Özer, 2011, s. 54-55).

HABER ANALİZİ Hürriyet Gazetesi

Resim 1: Haber 1, Hürriyet Gazetesi (15.11.2016)

Makro Yapı Analizi

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Nurtopu gibi 177 bin SURIYELİMİZ OLDU.”

Haberin girişi/Spot: “TÜRKİYE Halk Sağlığı Kurumu Başkan Yardımcısı Mehmet Ali Torunoğlu, ülkelerindeki savaş nedeniyle Türkiye’ye sığınan Suriyeliler ile ilgili Meclis Mülteci Hakları Alt Komisyonu’na çarpıcı bilgiler verdi.”

Fotoğraf: Haberde bir adet fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haber başlığı “Nurtopu gibi 177 bin Suriyelimiz oldu” şeklindedir. Haberin başlığında okuduğumuz bu bilgi bizi metinde Suriyelilerin doğum oranı hakkında bir bilgi bulmaya yönlendiriyor. Ancak haberin giriş kısmında Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkan Yardımcısı Mehmet Ali Torunoğlu’nun, Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak verdiği bilgiler anlatılmıştır. Buradan başlıkta ifade edilen doğuma dair bir bilgi almamız mümkün değildir. Haberin devamında Türkiye’deki sığınmacılara yönelik olarak yapılan sağlık hizmetleri detaylandırılarak anlatılmaktadır. Haberde genel olarak Suriyeli sığınmacılara yapılan sağlık hizmeti aktarılmıştır. Bunun yanında doğum sayısı ve doğan bebek sayısı bilgisi verilmiştir. Haber başlığıyla olayın genel temasının yönü değiştirilmiştir. Haberin giriş kısmında ana temaya dair bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak metnin devamında doğan Suriyeli bebek sayısı hakkında bilgi verilmiştir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olayın ne olduğu bilgisi giriş kısmına verilmemiştir, haberin devamında aktarılan bilgilerle ana olaya dair açıklamalar yer bulmuştur.

Sonuçlar: Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yapılan genel sağlık hizmetleri hakkında bilgiler aktarılmıştır, bu bilgiler aktarılırken doğan Suriyeli bebek sayısına vurgu yapılarak ön plana çıkarılmıştır.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberde olayın öncesi, gelişimi aktararak ardalın ve bağlam bilgisi sunulmuştur.

Haber kaynakları: Haber kaynağı Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkan Yardımcısı Mehmet Ali Torunoğlu’dur.

Olay taraflarının yorumu: Olayda, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Başkan Yardımcısı Mehmet Ali Torunoğlu’nun açıklamalarına yer verilmiştir.

Şematik Yapı Analizi

Haber başlığında kullanılan “nurtopu gibi” sözü sağlıklı, tıbbi, güzel çocuklar için kullanılan bir deyimdir. Gündelik hayatta pozitif anlamda kullanılan bir kelime olsa da metin içinde gerçek anlamının dışına çıkılarak aslında alaycı bir üslupla işleme maksadıyla kullanılmıştır. Haber kaynağı olan yetkili kişiden aktarılan bilgiler “çarpıcı bilgiler verdi” şeklinde sunulmuştur. Bu ifade bize haberin içinde olağanüstü, dikkat çekici, şaşırtıcı boyutta bir bilgi aramaya itmektedir. Ancak metnin içinde sağlıklı ilgili verilen verilerin rakamsal olarak sunulması haricinde bir şey yoktur. Tek farklılık habere konu olan öznenin “Suriyeli göçmenler” oluşudur. Bu şekilde abartılı bir ifade kullanılmasının altında yatan neden ise Suriyeli göçmenler için yapılan sağlık harcamalarına dikkat çekmektir. Ve haberde “Suriyelimiz oldu” sözünün büyük harfle yazılarak öne çıkarılması göze çarpmaktadır.

Haberin alt metninde yatan düşünce, Suriyeli göçmenlerin bebeklerinin, Türkiye’de dünyaya gelmesinden duyulan hoşnutsuzluktur. Bir diğer ifadeyle doğum yoluyla Türkiye’de sayıları artan Suriyeli nüfusun demografik anlamda bir tehdit unsuru olarak algılanmıştır ve bu şekilde habere yansıtılarak bu durumdan duyulan memnuniyetsizlik ifade edilmiştir. Haberde verilen rakamsal ifadelerle (tedavi edilen hasta sayısı, yapılan ameliyatlar, doğum sayısı, sığınmacı sayısı) aslında göçmenlerin “maddi yükü” vurgulanmak istenmiştir.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Cümleler açıklama yapan kişinin konuşmalarından aktarılarak aktif cümle yapısıyla sunulmuştur.

Bölgesel Uyum: Metinde, nedensellik, işlevsellik bağı kurularak bölgesel uyum sağlanmıştır.

Sözcük Seçimleri: “Suriyeliler”, “Suriyeli”, “nurtopu gibi”, “çarpıcı bilgi” “genç nüfus”, “doğum”, “sığınmacı”, “sağlık”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan anne ve bebek fotoğrafı, haberde verilmek istenen düşünceye uyumlu şekilde kullanılmıştır.

Resim 2: Haber - 2, Hürriyet Gazetesi (05.07.2017)

Makro Yapı Analizi

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “HOŞGÖRÜYÜ ELDEN BIRAKMAYALIM.”

Haberin girişi/Spot: “Başbakan Yardımcısı Veysi Kaynak, mültecilerin karıştığı gerginliklerle ilgili sağduyu çağrısı yaparak, “Hoşgörü ve tahammülü elden bırakmayalım” dedi.”

Fotoğraf: 3 adet fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haberin başlığı “hoşgörüyü elden bırakmayalım” şeklindedir. Haberin başlığında enformasyon eksikliği vardır. Okurken kime karşı neden hoşgörülü davranmamız gerektiği netlik kazanmamıştır ve hoşgörülü olunacak ne tarz bir durumun var olduğuna dair bir kelime kullanılmamıştır. Spotta ise “mültecilerin karıştığı gerginlik” tanımlamasıyla hangi gruba hoşgöründe bulunulması gerektiği açıklığa kavuşmuş ancak milliyet verilmediği için yine bir muğlaklık söz konusudur. Okuyucu ancak haberin devamını okuduğu zaman bu haberin “Suriyelilerle” ilgili olduğunu kavrayabilir. Ayrıca hangi eylem nedeniyle sağduyulu olunması gerektiğine yine açıklama getirilmemiştir ve “gerginlik” kaynağı olan eylem belirsizdir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Haberin içeriğinde detaylandırılmıştır.

Sonuçlar: Suriyeliler hakkında gerginlik yaratan bir durum olduğu belirtilmiş ve sağduyulu olma çağrısı yapılmıştır. Ancak haber fotoğraflarından denize girmek, mangal yapmak, parkta oturmak gibi resimlerden olayın abartılarak sunulduğu ve büyütüldüğü anlamı çıkmaktadır.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Olaya neden olan gerginliğin adı haberde net olarak ortaya konulmamıştır ve bu nedenle olayda bağlam bilgisi eksiktir.

Haber kaynakları: Hande Fırat, Başbakan Yardımcısı Veysi Kaynak.

Olay taraflarının yorumu: Haberde yalnızca başbakan yardımcısının sözlerine yer verilmiş, olayın diğer taraflarına söz hakkı tanınmamıştır.

Şematik Yapı Analizi

Haberde Türkiye “ev sahibi ülke”, Suriyeliler ise “misafir” olarak konumlandırılmıştır. Haberin geneline baktığımızda Suriyeliler potansiyel bir suç unsuru, suç içeren eylemler gerçekleştiren insanlar olarak gösterilmiştir. Ve bir yandan “toplumsal hassasiyetlerimiz” hatırlatılırken bir yandan da “provokasyonlara gelmeme” çağrısı yapılmıştır. Sadece Ankara’daki bir olaya değinilmiştir –ki orada da olay hakkında bilgi verilmemiştir- bu durum da ortada aslında haberin başlığıyla ve içeriğiyle alakasız bir durum olduğuna işaret etmektedir. Kullanılan fotoğraflarda da parmak arası terlikle sıcak bir havada bankta oturan bir erkek, park ve mangal görüntülerine yer verilmiştir. Haberde kullanılan üst başlığın büyük harflerle ve büyük puntoyla yazılması dikkat çekmiştir. Ayrıca fotoğraf üstü yazısında da renkli harf kullanımı yapılmış büyük harf ve büyük puntoyla “gözde mekan Yeşilköy” yazılmıştır. Haberin alt metninde aslında Suriyelilerin kamusal alanlardaki varlığına karşı duyulan hoşnutsuzluk yatmaktadır ve milliyetçi bir söylem vardır.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif cümle yapıları kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Art arda sıralanan cümlelerin uyumu vardır.

Sözcük Seçimleri: “Gözde mekan Yeşilköy”, “Florya”, “hassasiyet”, “gerginlik”, “hoşgörü”, “sağduyu”, “Suriyeliler”, “kışkırtma”, “provokasyon”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan fotoğraflar “gerilim” sözünün hakkını verecek nitelikte olmamakla birlikte “toplumsal hassasiyetlere aykırı”, provokasyon yaratacak eylemlerden kastı doğrulayacak şekilde verilmemiştir ve uyumsuzdur.

Sözcü Gazetesi

Resim 3: Haber 3, Sözcü Gazetesi (04.02.2016)

Makro Yapı Analizi

Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Türkiye turizmine Aylan bebek engeli!”

Haberin girişi/Spot: “RUSYA ile uçak krizi, PKK terörü, son olarak Sultanahmet’te patlayan bomba, Türk turizmini olumsuz etkiledi.”

Fotoğraf: Haberde bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

“Türkiye turizmine Aylan bebek engeli!” başlığıyla sunulan habere konu olan Suriyeli üç yaşındaki Aylan bebektir. Haberin giriş kısmında Aylan bebeğin, Türkiye turizmini nasıl olumsuz etkilediğinin açıklaması mevcut değildir. Haber girişinde Suriyeli Aylan bebekten bağımsız olarak terör eylemlerinden, canlı bombadan ve politik krizlerden bahsedilmiştir. Haber girişi 5N-1K sorularına cevap vermemektedir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olay haberin giriş kısmında değil devamında dile getirilmiştir.

Sonuçlar: Aylan bebeğin Türkiye’deki trajik ölümünün, Türkiye turizmini olumsuz olarak etkilediği öne sürülmüştür ve turizmin düşme nedeni olarak sunulmuştur.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberin öncesine, arka planına dair aktarımda bulunulmuştur.

Haber kaynakları: Zeynep Güranlı, CHP Milletvekili Haluk Pekşen.

Olay taraflarının yorumu: Olayda sadece bir politikacının yorumuna yer verilmiştir.

Şematik Yapı Analizi

Haber başlığında kullanılan ünlem işareti konuya duygu ve tepki içeren bir gönderme olduğunu göstermiştir. Haberde ailesiyle Türkiye’den Kanada’ya yasadışı yollardan geçmeye çalışırken, Bodrum Akyarlar’da botun alabora olması sonucu kıyıya ölü bedeni vuran ve tüm dünyada mülteci dramının sembolü haline gelen Aylan Kurdi’ye gönderme yapılmıştır. Habere canlı bomba, uçak krizi ve terör olayları gibi olumsuz politik gönderme yapan kavramlarla giriş yapılarak, Aylan’ın kıyıya vuran sığınmacı bebek bedeni, suç içeren bu negatif kavramlarla aynı kefeye konulmuştur. Suriyeli Aylan bebek nezdinde aslında Suriyeli sığınmacılar hedef alınarak turizmin düşmesinin, turizme vurulan “darbenin” sorumlusu olarak gösterilmişlerdir. Haberin devamında ise politikacı görüşüne yer verilerek bu argüman desteklenmek istenmiştir.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif yapı cümleler kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Bölgesel uyum vardır.

Sözcük Seçimleri: “Türkiye”, “turizm”, “Ege”, “Aylan bebek”, “turizme darbe”, “Türk”, “Suriyeli”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan haber fotoğrafı uyumludur. “Aylan bebeğin dramı tüm Türkiye’yi ağlattı” cümlesiyle haberin negatif üslubu yumuşatılmaya çalışılmıştır.

Resim 4: Haber 4, Sözcü Gazetesi (18.05.2016)

Makro Yapı Analizi Tematik Yapı

Haberin Başlığı: "Büyük nankörlük."

Haberin girişi/Spot: "Osmaniye'deki Düziçi Kampı'nda kalan sığınmacılar, "Dışarı çıkamıyoruz yemekler kötü, sağlık hizmeti yok. Burada adeta işkence çekiyoruz" dedi."

Fotoğraf: Haberde iki adet fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haber başlığında, Suriyeli göçmenlerin "nankör" olmakla itham edilmiştir. Haberin başlığında enformasyon eksiltimi bulunmaktadır. Haberin spot kısmındaysa bu itham göçmenlerin "yemekler kötü", "sağlık hizmeti yok" "burada adeta işkence çekiyoruz" gibi ifadelerle gerekçelendirilmiştir. Haber başlığı ancak haberin spotu okunduğu zaman anlaşılmıştır. Haber başlığından ve haberin spotundan hangi göçmenlerin "nankörlük" yaptığı sorusunun cevabı bulunmamaktadır.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olay haberin spotundan itibaren sunulmaya başlamış, metin içinde devam etmiştir.

Sonuçlar: Kamplarda kalan Suriyelilerin temel, insani talepleri nankörlük olarak addedilmiştir.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberin ardalın ve bağlam bilgisi eksiktir, nankörlük ithamı doğru temellendirilememiştir. Bağlantısız örnekler verilmiştir.

Haber kaynakları: İngiliz The Guardian Gazetesi.

Olay taraflarının yorumu: Olayda yapılan bu ithama karşı göçmenlerin ne dediği hakkında bir bilgi yoktur.

Şematik Yapı Analizi

Haberin genelinde, Suriyeli göçmenlerin kamp koşullarından olan yakınmaları başlıkta "büyük nankörlük" biçiminde sunulmuştur. Haber başlığı abartı ve hakaret içermektedir. Ayrıca esas olayın çarpıtılmasına yol açmıştır. Haberin detayına bakıldığı zaman haberin, The Guardian gazetesinin göçmenlerle yaptığı röportaja dayandığı görülmektedir. Metnin içinde göçmen "Ne kadar kötü durumda olduğumu bilemezsiniz. Çocuklarımla eziyet çekiyoruz. Yemeklerde böcek var, yenebilecek gibi değil. Ama çocuklarımla yemek alabileceğim durumum yok" şeklinde bir açıklama yapmıştır ve kamptan dışarı çıkamadığını, sağlık hizmeti alamadığını ifade etmiştir. "İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si 14.

Maddesi “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma haklarından yararlanma hakkının var olduğuna” dikkat çeker. Her bireyin insani koşullarda yaşama hakkı vardır. Kamp koşullarının insani koşullarda olmadığını dile getirmek ötekileştirme ve ayrımcılık nedeni olamaz. Temel bir insan hakkı olan, sağlık hizmeti talebinin “büyük nankörlük” olarak yansıtılması nefret söylemidir.

Mikro Yapı Analizi

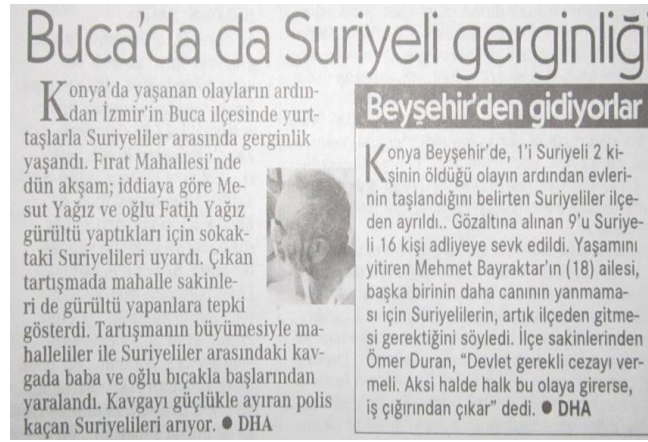
Sentaktik Çözümleme: Aktif cümle yapıları kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Haber bütünlüğü sağlanmıştır.

Sözcük Seçimleri: “Nankörlük”, “Osmaniye”, “kamp”, “göçmen”, “Suriyeliler”, “TheGuardian”, “Avrupa Birliği”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan fotoğraflar haber bütünlüğüne uygundur.

Cumhuriyet Gazetesi

Resim 5: Haber 5, Cumhuriyet Gazetesi (13.07.2016)

Makro Yapı Analizi Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “Buca’da Suriyeli gerginliği.”

Haberin girişi/Spot: “Konya’da yaşanan olayların ardından İzmir’in Buca ilçesinde yurtttaşlarla Suriyeliler arasında gerginlik yaşandı.”

Fotoğraf: Haberde bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haber başlığında bir gerginlik ortamı olduğundan bahsedilmiştir. Haber girişinde yer alan ifadeden, bu gerginliğin nedeni anlaşılmemakta ve Konya’da yaşanan bir diğer olaya gönderme yapılmaktadır. Ancak haberin devamını okuduğumuz zaman gerginliğin nedenini öğrenilebilmektedir. Haber girişinde “Suriyeliler” denilerek genelleme yapılmış ve Buca’da yaşayan diğer Suriyeliler de zan altında bırakılmıştır.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olayın sunumu başlıkta başlamıştır ve haberin devamında, giriş bölümünden başlayarak diğer ayrıntıları anlatılmıştır.

Sonuçlar: Buca’da mahallede çıkan kavganın büyümesi, iki Türkiyeli’nin yaralanması ve olaya karışan göçmenlerin kaçması anlatılmıştır.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberde önceki olay da yeni olaya dahil edilerek bağ kurulmuştur.

Haber kaynakları: Doğan Haber Ajansı (DHA).

Olay taraflarının yorumu: Olayda taraf yorumuna yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi

Haberde Buca'da "gerginlik" söylemiyle tehditkâr bir atmosfer yaratılmıştır. Haberin girişinde Türkiyeliler "yurttaş", "mahalleli" olarak konumlandırılırken diğer taraf "Suriyeliler" denilerek genelleme yapılmıştır. Hem de "biz-onlar" ayrımı yapılarak taraf tutulmuştur. Olay iki Türkiyeli kişi ile sayısı belirtilmeyen ancak az olduğu anlaşılan Suriyeli kişiler arasında geçmektedir. Gürültü nedeniyle çıkan tartışma mahallelinin toplanmasıyla büyümüştür ve olay şiddet eylemine evrilmiştir. Ancak burada kitlesel olarak toplanan halka vurgu yapılmamış ve sadece Suriyelilere dikkat çekilmiştir. Bir taraf daha masumlaştırıcı söylemle anlatılırken, "öteki" taraf kriminalize edilmiştir. Aslında gürültü nedeniyle özellikle yaz aylarında iki Türkiyeli aile arasında da yaşanabilecek hadise, olayın tarafı "Suriyeliler" olunca iki tarafın çatışması olarak yansıtılmıştır ve mahalledeki kavganın temelinde var olan "nefret" in üzerinde durulmamıştır. Haberin sağ tarafındaysa Konya'da yaşanan olay emsal gösterilerek sadece bir tarafı haklılaştırıcı bir algı yaratılmıştır.

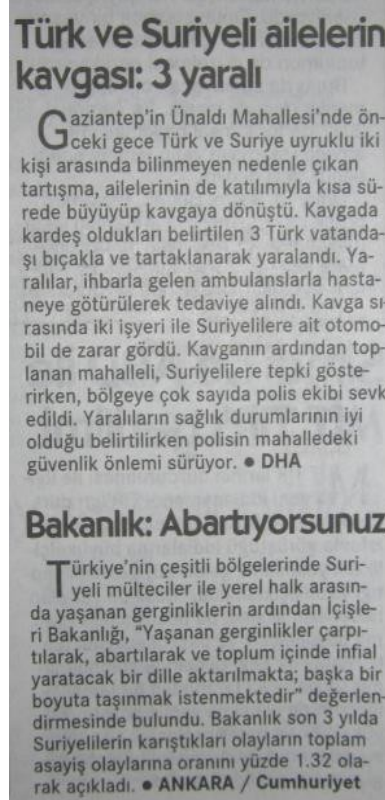
Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde aktif cümle yapıları kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Haber bir bütünlük içinde sunulmuştur.

Sözcük Seçimleri: "Buca", "Konya", "gerginlik", "yurttaş", "mahalleli", "Suriyeli", "Türkiyeli", "Suriyeliler", "gürültü", "kavga", "polis", "emniyet".

Haber Retoriği: Haberde fotoğraf uyumlu şekilde kullanılmıştır.

Resim 6: Haber 6, Cumhuriyet Gazetesi (06.07.2017)

Makro Yapı Analizi

Haberin Başlığı: “Türk ve Suriyeli ailelerin kavgası: 3 yaralı.”

Haberin girişi/Spot: “Gaziantep’in Ünalı mahallesi’nde önceki gece Türk ve Suriye uyruklu iki kişi arasında bilinmeyen nedenle çıkan tartışma ailelerin de katılımıyla kısa sürede büyüüp kavgaya dönüştü.”

Fotoğraf: Haberde fotoğraf kullanılmamıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haber başlığında “Türk-Suriyeli” vurgusu yapılarak “biz-onlar” söylemi yaratılmıştır. Haber girişinde olayın neden kaynaklandığı net olarak ortaya konulmamıştır. Bunun haricinde diğer sorulara giriş paragrafında cevap alınabilmektedir. Haber girişi, haberin başlığının devamı niteliğinde tamamlıyıcıdır.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olay haberin girişinde sunulmuştur.

Sonuçlar: Türkiyeli ve Suriyeli ailelerin kavgası üç kişinin yaralanmasıyla sonuçlanmıştır.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberde neden-sonuç ilişkisi kurulmuştur.

Haber kaynakları: Doğan Haber Ajansı (DHA), İçişleri Bakanlığı.

Olay taraflarının yorumu: Olayın esas taraflarının yorumuna yer verilmemiştir ancak bakanlığın genel bir açıklaması mevcuttur.

Şematik Yapı Analizi

Haberde Gaziantep’te Türk ve Suriyeli iki kişi arasında başlayıp büyük çaplı bir kavgaya uzanan olay kavga aktarılmaktadır. İki kişi arasındaki olay ailelerin de karışmasıyla büyümüştür ve üç kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Kavga sırasında hangi tarafa ait olduğu açıklanmayan iki dükkanın zarar gördüğü ve “Suriyelilere” ait olduğu söylenen bir otomobilin zarar gördüğünden bahsedilmiştir. Zarar verenin kim olduğu belirsizdir. Edilgen çatılı bir eylem kullanılarak olayı gerçekleştiren taraf korunmak istenmektedir. Haberde zarar gören arabanın kavga eden Suriyelilere mi ait olduğu yoksa o bölgede yaşayan ve olaya karışmayan bir Suriyeli göçmenin mi arabası olduğu bilgisi verilmemiştir. Haberin bir çok yerinde enformasyon eksiltimi vardır. Haberde “biz-onlar” ayrımı yapılmıştır. Haberde bakanlığın olayların abartıldığına ve Suriyelilerin suç oranının aslında düşük olduğuna dair açıklamasına yer verilmiştir. Ancak haberin başlığı yapılan bu açıklamanın inandırıcı olmadığı yönünde bir algı oluşturur. Haber başlığı, üç yaralı bilgisi ön plana çıkartılmayarak da verilebilirdi. Başka şekilde vermek mümkünken, Suriyeli göçmenlerin suç potansiyelinin yüksek olduğunu düşündürmek amacıyla başlık seçimi özellikle yapılmıştır.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde pasif/edilgen cümle yapılarının yanında aktif cümleler de kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Cümlelerin konu bütünlüğü içinde sıralanışı uyumludur.

Sözcük Seçimleri: “Türk”, “Suriye”, “Suriyeli”, “aile”, “yaralı”, “Gaziantep”, “mahalleli”, “kavga”, “ambulans”, “tartaklanma”, “vatandaş”, “işyeri”, “polis ekibi”, “gerginlik”, “mülteci”, “bakanlık”.

Haber Retoriği: Haberde fotoğraf kullanımı yoktur, haberde verilen detaylar örtük olarak verilmiştir.

Posta Gazetesi

Resim 7: Haber 7, Posta Gazetesi (08.07.2016)

Makro Yapı Analizi Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “BOMBACILARDAN sığınmacı kartı çıktı.”

Haberin girişi/Spot: “Hatay Reyhanlı’da önceki gün bir evde bomba patlamış ve bombayı hazırlayan iki Suriyeli ölmüştü. Evde tabanca ve susturucu bulunurken mutfakta olduğu için kurtulan kadın gözaltına alındı. Ölen Suriyelilerin Usam İsa ile Rahmi Hadad olduğu belirlendi. 2 ay önce Reyhanlı’daki eve yerleşen Suriyelilerin hangi terör örgütüyle bağlantılı oldukları araştırılıyor. Usam İsa ile Rahmi Hadad, Türkiye’nin desteklediği Suriye’deki muhaliflerden de olabilir.”

Fotoğraf: Haberde üç fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haberin başlığında verilen bilgi ile, haberin giriş kısmında yapılan açıklama birbirini bütünlemektedir. Haberin girişinde 5N-1K sorularına cevap alınmaktadır. Haber başlığında yer verilen ifade genelleştirme anlamı taşımaktadır.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olay haberin girişinde sunulmuştur.

Sonuçlar: Hatay Reyhanlı’da bomba yapımında bulunan iki Suriyeli ölmüştür. Ölen bu kişilerin üzerinden haberde göçmenlere vatandaşlık verilmesi konusuna gönderme yapılarak Suriyeli göçmenler potansiyel suçlu olarak gösterilmiştir.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberde olaylar neden-sonuç ilişkisi içinde sunulmuştur.

Haber kaynakları: Ferhat Dervişoğlu, CHP Hatay Milletvekili Hilmi Yarayıcı, CHP Gaziantep Milletvekili Mehmet Gökdağ.

Olay taraflarının yorumu: Olayda milletvekili yorumlarına yer verilmiştir ve şüphelilerden birinin eşinin yorumuna yer verilmiştir.

Şematik Yapı Analizi

Haberin başlığında yer alan “BOMBACILARDAN sığınmacı kartı çıktı” ifadesini inceleyecek olursak, “bombacı” sözcüğünün büyük harfle ve daha büyük puntuyla yazıldığı görülmektedir. Haberde ayrıca

göçmenlerin bombacı olduğuna dair genelleyci bir algı yaratılmaya çalışılmıştır. Haberde “sığınmacı mı cihatçı mı” alt başlığına yer verilmiştir. Haber kaynağı üzerinden Suriyelilere vatandaşlık verilmesi gündemine göndermeler yapılmaktadır. O dönem sayıları dört milyona yaklaşan Suriyelilerin yaratabileceği tehlikeye gönderme yapılarak vatandaşlık hatırlatması yapılmıştır. Haber fotoğrafı üzerindeki “Bunlar mı vatandaş yapılacak?” yorumu ise aslında Suriyeli göçmenlerin vatandaş yapılma ihtimalleriyle ilgili bir uyarı ve yönlendirme anlamı taşımaktadır. Haberde genel olarak Suriyelilerin potansiyel suç unsuru olduğuna gönderme yapılmıştır ve Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusundan duyulan memnuniyetsizlik ifade edilmiştir.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde kadınların gözaltına alındığı söylenmiştir ama kimin gözaltına alındığı bilgisi verilmemiştir. Bu nedenle edilgen çatılı eylemlerin yer aldığını söyleyebiliriz. Haberde hem aktif hem de pasif cümle yapıları kullanılmıştır.

Bölgesel Uyum: Nedensellik, işlevsellik bağları doğrultusunda olay örgüsü kurulmuştur.

Sözcük Seçimleri: “Bombacı”, “Suriyeli”, “Suriye”, “Türkiye”, “Hatay”, “Reyhanlı”, “milletvekili”, “sığınmacı”, “cihatçı”, “vatandaşlık”, “referandum”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan fotoğraflar haber bütünlüğüyle uyumludur.

Resim 8: Haber 8, Posta Gazetesi (11.07.2016)

Makro Yapı Analizi Tematik Yapı

Haberin Başlığı: “TEHLİKELİ GERİLİM.”

Haberin girişi/Spot: “Konya Beyşehir’de 4 Suriyeli genç yolda bir sokak köpeğini tekmeledi. Bunu gören Mehmet Bayraktar (18) olaya müdahale edince bıçaklı kavga çıktı.”

Fotoğraf: Haberde bir fotoğraf kullanılmıştır.

Tematik Yapı Analizi

Haber tehditkâr bir havada sunulmuştur. Haberde büyük harf ve büyük puntoyla yazılan “tehlikeli gerilim” başlığından neden bu gerilimin kaynağı hakkında herhangi bir ipucuna ulaşılamamaktadır. Genelleyici bir başlık olmuştur, hangi konuyla veya kiminle alakalı olduğu anlaşılamamaktadır. Haberin girişine bakıldığında olayla ilgili bilgilerin 5N-1K kuralına göre aktarıldığı görülmektedir.

Şematik Yapı

Ana Olayın Sunumu: Ana olayın sunumu giriş paragrafında başlayıp diğer paragraflarda devam etmiştir.

Sonuçlar: Türkiyeli ve Suriyeli grup arasında çıkan tartışma, kavgaya dönüşmüştür. Polis olayları yatıştırmakta zorlanmıştır.

Ardalan/Bağlam Bilgisi: Haberin nedensellik bağı kurulmuştur ancak arada örtük olan bilgiler vardır.

Haber kaynakları: Haber kaynağı belli değildir.

Olay taraflarının yorumu: Olay taraflarının yorumuna yer verilmemiştir.

Şematik Yapı Analizi

Haberin giriş kısmında dört Suriyeli ile bir Türk arasında köpek tekmeleme nedeniyle bir kavganın yaşandığı bilgisi aktarılmaktadır. Bu kavga sonucunda Mehmet Bayraktar ve İbrahim isimli Suriyeli göçmen ölmüştür. Haberin bu kısmına kadar bir mantık hatası ya da çelişme yoktur. Ancak bundan sonra haberde mantık hataları başlamaktadır. Metnin devamında üç Suriyeli göçmenin hastaneye kaldırıldığı, ölen Türk'ün yakınları tarafından linç edilmek istendikleri ve iki Suriyelinin durumunun ağır olduğu bilgisi aktarılmaktadır. Ayrıca durumu ağır olan yaralılar sevk edilmeye çalışıldığında da engelleme girişimleri olmuştur ve polis olayları yatıştırmakta güçlük çekmiştir. Olayda Türkiyeli nasıl dört Suriyeli göçmenin birini öldürmek, diğer üçünü (ikisi ağır yaralı olmak üzere) yaralamak eylemini gerçekleştirebilir? Buradan haberde anlatılmayan boşlukların, saklanmak istenen önemli detayların olduğu anlamı çıkmaktadır. Diğer üç kişinin yaralanması iki grubun karşı karşıya geldiğini göstermektedir. Haberde enformasyon eksiltimi yapılmıştır, bazı gerçekler kasıtlı olarak saklanmıştır. Haberde Suriyelilere karşı bir nefret söylemi inşa edilmiştir. Bu şekilde açık bir biçimde taraf tutulmuş ve milliyetçi bir tutum izlenmiştir.

İki kişi arasında yaşanan bir kavgadan bahsedilmiştir. Olayın neden başladığı ve nasıl gerçekleştiği bilgisi aktarılmıştır.

Mikro Yapı Analizi

Sentaktik Çözümleme: Haberde iki kişinin öldüğü bilgisi vardır ancak kimin öldürdüğü gizlenmiştir. Cümlede hastaların sevkinin engellenmeye çalışıldığı bilgisi verilmiş ama kimin sevki engellediği belirsizdir. Haberde hem pasif hem de aktif cümle yapıları vardır.

Bölgesel Uyum: Nedensellik, işlevsellik ilişkisi kurulmuştur.

Sözcük Seçimleri: “Tehlike”, “gerilim”, “Suriyeli”, “kavga”, “polis”, “yatıştırma”, “ölüm”, “linç”.

Haber Retoriği: Haberde kullanılan fotoğraf uyumludur.

SONUÇ

Medya, düşünce ve kanaatlerimizi şekillendirerek algımıza etki etmektedir. Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılan haberler toplumun Suriyeli göçmenlerle ilgili bakış açısını da etkilemektedir. Haberler incelendiği zaman Suriyeliler şeklinde tanımlama yapılarak genelleştirme içeren ifadelerle yer verildiği görülmüştür. Yapılan genelleştirmelerle, olumsuz eylemlerin bütün Suriyelilere atfedilmesi durumu söz konusudur. Haberlerde enformasyon eksiltimi yapılarak olayın bütün yönlerinin fark edilmesi ve objektif olarak değerlendirilmesi engellenmiştir. Bazı haberlerde, haber içeriğinde geçen ifadelerle olayların gerçek yönü değiştirilerek verilmiştir.

Haberlerde özellikle Suriyelerle ilgili olumsuz olaylardan bahsederken, büyük harf, büyük punto kullanımı ve duygu belirten noktalama işaretlerinin kullanımı dikkat çekmiştir. Haberlerde bazı ifadelerin üstü örtülerek bazı anlamlar gizlenmiştir. İncelenen haberlerde genel olarak milliyetçi bir söylem hakimdir. Bazı haberlerde milliyetçi ifadelerin yer yer yumuşatılarak verildiği görülmüştür. Haberlerde varsayım dayalı ifadelerle, yönlendirici nitelikte başlıklara, yargı içeren ifadelerle, peşin hükümlere, keskin ve dışlayıcı söylemlere yer verilmiştir. Abartma, çarpıtma içeren ifadeler sıklıkla yer almış ve Suriyelilerle ilgili olumsuz olaylardan bahsedilirken kelimelere negatif anlamlar yüklenerek,

tehditkâr bir havada sunulduğu görülmüştür. Yinelemelere, metaforlara ve farklı çağrışımlar yapan nitelermelere yer verilmiştir. Suriyelilerle ilgili büyük çaplı olumsuz olaylar söz konusu olduğunda kullanılan fotoğraf sayısının arttığı görülmüştür.

Haberlerde ülkedeki göçmenler arasında açık ara farkla en çok temsil edilenler Suriyelilerdir. Suriyelilerden sonra Afganlar gelmektedir. Haberlerde sık sık Türk-Suriyeli kıyaslaması yapılmıştır. Haberlerde “biz-onlar” kıyaslaması yapılmış, “biz-onlar” kutuplaşması yaratılmıştır. Bir şiddet olayında, olumsuz bir olayda Suriyeli göçmenlerin yaptığı eylemler etken çatıyla, aktif cümle yapısıyla ifade edilirken, olumsuz eylemin başrolü Türkiyeliler olunca yapılan eylemlerin edilgen çatılı yüklemlemlerle ifade edildiği, öznenin gizlenmek istediği, bir tarafın korunmak istendiği görülmüştür. Olumsuz olayı gerçekleştiren taraf Türkiyeliler olduğu zaman “yurttaş”, “mahalleli”, “vatandaşlar” ya da “öfkeli kalabalık” olarak nitelendirildikleri görülmüştür. Ancak olumsuz fiili gerçekleştirenler Suriyeli olunca öcüleştirmektedirler. Türkler ve Suriyeliler arasında yaşanan bir kavganın haberi yapıldığında iki tarafa eşit söz hakkı verilmediği, çoğunlukla Suriyeli tarafın olay hakkındaki yorumunun haberde yer bulmadığı görülmektedir.

Haberlerde Suriyeliler sağlık, eğitim, barınma gibi kalemler için yapılan harcamalar gerekçe gösterilerek maddi bir yük olarak tanımlanmıştır. Haberlerde, Suriyelilerin doğum oranlarından duyulan rahatsızlık, üstü kapalı memnuniyetsiz ifadelerle yer bulmuştur. Suriyeliler haberlerde demografik bir tehlike olarak gösterilmiştir. Haberlerde piknik yapmak, mangal yapmak, denize girmek gibi sıradan insan davranışları gerilim unsuru olarak sunulmuştur. Provokasyon, gerilim, suç gibi kelimeler böyle haberlerde sıkça tekrar edilmiştir, yinelenmiştir. “Biz-onlar” ayrımı yapılarak bir taraf daha masumlaştırılarak ifade edilirken “öteki” taraf kriminalize edilmiştir.

Haberlerde Suriyeliler, suç makinası olarak gösterilmiştir. Medya aracılığıyla, Suriyelilerin problem kaynağı oldukları, güvenlik tehdidi oluşturdukları, sürekli olaylara karıştıkları, huzur bozduklarına dair bir algı oluşturulmuştur. Haberlerde kullanılan dil aracılığıyla Suriyelilerin, potansiyel suçlu, potansiyel tehdit unsuru olarak sunuldukları görülmüştür. Haberlerde, Suriyeliler çevre kirliliğinin sorumlusu, turizmin düşme nedeni olarak sunulmuştur. Bulaşıcı hastalıkların artış göstermesine sebep oldukları iddia edilmiştir ve toplumun geneli için sağlık tehdidi oluşturdukları imgesi uyandırılmıştır. Suriyeli göçmenler, artan işsizlik oranının sorumlusu olarak gösterilmiştir ve maddi bir yük olarak tanımlanmıştır. İşsizliğin yükselmesinin, ekonominin bozulmasının sorumlusu olarak gösterilmiştir.

İncelenen gazetelerde yazılan haberler göz önünde bulundurulduğu zaman, Sakarya’da yanındaki çocuğuyla beraber hamileyken katledilen Suriyeli Emanî Al Rahmun cinayeti gerçekleşmeden önceki iki haftalık periyodik dönemde anaakım medyada çıkan haberlerde Suriyelilere yönelik olarak nefret söylemi içeren haberlerde bir artış olduğu görülmektedir.

Özellikle cinayetin işlendiği hafta, Hürriyet Gazetesi ve Sözcü Gazetesi’nde, Suriyeli göçmenlerle ilgili olumsuz algı yaratacak nitelikte, nefret söylemi içeren haberler önceki haftalara nazaran yükselişe geçmiştir. Cumhuriyet ve Posta Gazetesi’nde yer alan haberlerin dilinin daha ılımlı olduğu söylenebilir. Emanî Al Rahmun cinayetinin ardından, medyada Suriyeli göçmenlerle ilgili çıkan haberlerde haber dilinin yumuşaması dikkat çekicidir.

Haber dilinin nefret söyleminden arındırılmış olması gerekmektedir. Medya nefreti körüklemek, kışkırtıcı söylemlerde bulunmak yerine, barışçıl, kucaklayıcı bir dili benimsemeli, ayrımcı, ötekileştirici söylemlerden uzak kalmalıdır.

Bilhassa medya aracılığıyla yayılan nefret söylemi konusunda yapılan haberler ve değerlendirmeler ifade özgürlüğü ve konuşma özgürlüğü bağlamında değerlendirilse bile unutulmamalıdır ki nefret söylemini yaygınlaştırmanın sonucu ölümcül olarak tezahür edebilir. Medyada nefret söylemi özgürlük meselesi olmaktan ziyade bir suçtur. Bir suçun ortaya çıkmasına elverişli bir zemin hazırlamaktır. Söylem eylemleri mümkün kılmaktadır. Söylem eylemi toplum nezdinde kabul edilebilir hâle getirmektedir. Söylem eylemi tetiklemektedir. Bir cinayetin işlenmesi için her zaman katilin eline silah vermek gerekmez. Kullanılan dile özen gösterilmezse sonuçları geri almamayacak boyutta bir şiddetin ve sosyal adalet dengesinin bozulmasının ortaya çıkması işten değildir. Toplumsal denge, barış ve

huzurun egemen olması için medyanın söylemlerine özen göstermesi elzemdir.

KAYNAKÇA

Ateş, N. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım Teun Van Dijk. *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*, (s.14-18) der. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan. İstanbul: Su Yayınları.

Bayrak, T., Koç Alamaslı, I. ve Yengin, D. (2021). Yeni Medya ve Kamusal Alan Kavramı: 2020 Tokyo Olimpiyatları ve 4. Dünya İşitme Engelliler Kadın Voleybol Takımı Örneği. N. Büyükbaykal ve M. Yılmaz (Ed.) Spor ve Medya İlişkisi içinde (s. 231-255). Konya: Eğitim Yayınevi.

Çınar, M. (2013). Habercilik ve Nefret Söylemi. *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*, (s. 137-155) Mahmut Çınar (ed.) İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

Durna T. ve Kubilay Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. *Medyadan Söylemler*, (s. 62-63) der. Tezcan Durna. İstanbul: Libra Yayıncılık.

Göregenli, M. (2013). Temel Kavramlar: Önyargılar, Özgü İnançlar ve Ayrımcılık. *Medya ve Nefret Söylemi: Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*, (s. 59-68) Mahmut Çınar (ed.). İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları.

İnal, A. (1996). Haberi Okumak. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İnceoğlu, Y. ve Çomak, N. (2016). Teun A. Van Dijk. *Metin Çözümlemeleri*, (s. 19-36) der. Yasemin İnceoğlu ve Nebahat Çomak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İnceoğlu, Y. ve Sözeri, C. (2012). Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: Ya sev ya terk et ya da... *Nefret Söylemi ve/veya Nefret Suçları* (s. 25) Yasemin İnceoğlu (ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Özer, Ö. (2011). Haber Söylem İdeoloji. Konya: Literatürk Yayınları.

Rigel, N. (2016). Umberto Eco'yla Metin Okuma, Metinde "Tutuklu Anlamı" Özgürleştirme Yöntemi. *Metin Çözümlemeleri*, (s.94) der. Yasemin İnceoğlu ve Nebahat Çomak. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1 <http://www.nefretsoylemi.org/detay.asp?id=21&bolum=makale> (Erişim Tarihi: 25.04.2019).